

BESZÉLGETÉS NEMES GYULÁVAL

Darázsfészek

BILSICZKY BALÁZS

„AZ IGAZI FILMKÉSZÍTÉSNEK A VÁGÁST TARTOM, A FORGATÁS A VÁGYAK LEROMBOLÁSA.” NEMES GYULA MÁSODIK NAGYJÁTÉKFILMJE A KRITIKUS SZELLEMEBEN ÉS FORMÁJÁBAN IS ANTI-STRUKTURÁLIS ZERO.

Nemes Gyula filmrendezőt 2006-ban ismerhettük meg debütáló nagyjátékfilmje, a csajozásról szóló *Egyetlenheimen* keresztül. Következő egészestése 2010-től teljesen bizonytalanná vált, végül szurreális módon készült el. A gyártást a Filmalap is támogatta, de vezetője kijelentette, hogy a *Zero* „nem film”, majd Nemest a betiltást elkerülendő, öncenzúrára kényszerítették. A *Zero* márciustól végre látható a mozikban.

• *A film elején – sajátos módon – rögtön felidézted a Kubrick rendezte Űrodüsszeia egy igen lényeges jelenetét. Csakhogy a majom nálad nem egy monolittal, hanem méhekkal szembesül. A méhek is megfejtethetnek?*

Az első jelenet hangsúlyosan gagyi, parodisztikus, B-film jellegű. Le akartuk szögezni, hogy a néző ne várjon többet, mint a klisék kiforgatását, illetve azt, hogy valójában minden film gagyi. Így jelenik meg egy plüssmajom Strauss szándékosan fals Zarathusztrájával. A leszögezés annyira jól sikerült, hogy a világpremieren, Karlovy Varyban az egyik zsűritag ki is ment a teremből.

Most, hogy felvetted az *Űrodüsszeiát*, ami nagy, gyerekkori moziélményem, rájöttem, hogy Kubrick filmje többször is megidéződik. A méhecske röptében éppúgy, mint a sivatagi vándorlásban. Vagy gondoljunk akár a film keretezésére: a *Zero* vége is az önmagunkkal való találkozás. Könnyű harcolni például a fogyasztói társadalom ellen, de mit tegyünk, ha önmagunkban is ott van?

A méhek pedig valamilyen titkos tudás hordozói, melyet az ember talán megfejtget, de nem élhet át. Viszont

tiszteletben kell tartania, különben maga is belepusztul. Igen, a méhek valamelyest a monolit képregényverziói.

• *Szintén a film elején járunk, a főhős Afrikában kérdezősködik egy méhkaptár hollétéről. Ezeket a jeleneteket megírtátok, vagy teljesen spontán, az eseményeket követő dokumentarista módszerrel rögzítettétek?*

Burkina Fasóban, évekkal a *Zero* forgatása előtt egy motortaxis segítségével kerestem a méheket. Ha ott lett volna velem egy kamera, leforgathattam volna a film egyik felét. Később ezt az élményt próbáltam reprodukálni: teljes mértékben improvizáció, amolyan afrikai *Egyetlenheim*. A magyar szöveget utólag hamisítottuk hozzá, ami nagy mulatságára lehet egy fuláni interjúalanynak. Ennyit arról, hogy a forgatókönyv több-e, mint kilincselő levél a finanszírozóknak.

• *Az Egyetlenheim a legtöbb vágást tartalmazó magyar film? A Zeróban már akadnak hosszabban kitartott snittek, de még így is jócskán az átlag fölött van a vágások száma. Van valamilyen ellenérzésed a hosszú snittekkel kapcsolatban, vagy mindkét sztori jellemzője a rohanás, amit így próbálsz érzékeltetni?*

A hosszú snittektől kifejezett fóbiám van, az elmúlt 25 évben kizárólagos divat lett. Nézőként persze imádom, alkotóként viszont kizárólag paródiaként használok. Ennek szántam az *Egyetlenheim* kilencperces snittjét is, ami ugyanolyan klipszerű, mintha vágva lett volna. Az *Egyetlenheim* egyébként 4500 snittet tartalmazott, elmaradva a magyar rekordot tartó *Macerás ügyektől*. A *Zero* ehhez képest tulajdonképpen egy nyugodt darab a maga 2000 snittjével.

Nevetségesnek tartom, de Balázs Bélán nevelkedve azt gondolom, hogy a film alapja a montázs és a közelkép. Ehhez kapcsolódik a totálfóbiám is: az operatőr kedvéért felvesszük ugyan a *master shotot*, de ha véletlenül bekerül a filmbe, az a vágónak köszönhető. A szovjet montázsiskolát továbbra is a filmtörténet csúcsának tartom. Ezen kívül a rohanó világban a miszlikbe aprított kép számomra paradox mód nyugtatóan hat.

• *A film utolsó harmadában sűrűsödő harci jelenetek felvételénél akkora kielégéssel mozog a kamera és olyan sok a vágás, hogy szinte követhetetlenek az események. Tudatos döntés volt, hogy a vérontást ennyire kaotikusan ábrázdol? A káoszt mindig fáradtságos és tudatos munkával építem fel. Vera Chytilová egyszer ironikusan a káosz mesterének nevezett, pedig, ha komolyan vesszük, a titulus inkább neki jár. A harci jelenetben pedig a kamera ugyanolyan szereplő, mint a többi katona. A végső, vicces és kegyetlen mészárlás során aztán magát a filmet is szétlőjük és felaprítjuk, kizavarjuk a nézőt a moziból.*

• *A méhek szemszögéből bemutatott jelenetek láttán Kardos Sándor gömbkamerája jutott az eszembe. Nem gondoltál rá, hogy „kikölcsonózd”, ha már egyszer kísérleti filmet forgatsz?*

Soha nem forgattam még kísérleti filmet, ezt a jelzőt általában a bemutatója után ragasztják rá. A *Zerot* is inkább B-filmnek mondanám.

A méhecske kontinenseket átívelő röptét Go-Pro kamerával forgattuk, ami eleve nagylátószögű. Tényleg felmerült a gömbkamera, de az már ebben a sebességben gyilkos lett volna. Kardos Sándor munkássága számomra nagyon inspiratív, olyannyira, hogy még az *Egyetlenheim* idején létrehoztuk azt a filmes szakkifejezést, hogy „kardossanyi”. Ez olyan felvételt jelent, ahol az operatőr nem néz a kamerába, hanem szalad vele vagy lóbálja. A *Zero* számos jelenetét „kardossanyival” vettük fel.

• *Néhány pillanatra magad is feltűnsz a filmben egy jelentéktelen szerepben, e mellett rávetted Nemes Jeles Lászlót, hogy játsszon el egy kisebb szerepet. Hogyan viszonzod majd a szívességet és tudsz-e működni a kamera előtt is?*

Az *Egyetlenheim* összes statisztájának gratuláltam az utcán, csak nekem nem. Ezért elhatároztam, hogy ezentúl beleszokom magam a filmjeimbe. Az említett

jelenetben egy méhecskés pólóban megyek, ahogy a valóságban is ezzel a pólóval reklámozom a filmemet. Úgyhogy ez egy játék a valóság és a film viszonyával, mely a végső, brutális montázsban csúcsosodik ki.

Szerepelni pedig mindenki imád, így kerültek bele barátaim, kollégáim, tanárain. Nagyon remélem, hogy László rám oszt majd egy hollywoodi szerepet!

• *Nagyon erős gárdát hoztál össze: Zányi Tamás, Márkos Albert, Politzer Péter, Tóth Orsi, Lénárt István vagy Udo Kier. Hogy szedted össze őket egy ab ovo botrányfilmhez?*

Zányival, Márkossal és Politzerral óriási öröm volt újra együtt lenni, mert utójára a *Papagájban*, az első rövidfilmben dolgoztunk együtt. Zányinak nem kis dolga volt, mivel a filmben alig van dialóg. A méhecskék lábaitól a helikopterig sok hónapos, mesteri munkával rakta össze a *Zero* hangját, mely közel áll a burleszk és a rajzfilm világához.

Az igazi filmkészítésnek a vágást, és az egyéb utómunkát tartom, a megírás egy évekig tartó fölösleges stressz, a forgatás pedig a vágyak lerombolása. Politzer Péter kegyetlenül kivágta a fölösleget, egy tizenöt perces részt például telefonálás közben távolított el, hogy aztán több hónapos munkával, archív felvételekkel tegye kerekké a történetet. Társalkotóként a film számos elemét ő találta ki, például, hogy ne dialógok legyenek, hanem inzertek.

A botrányra, a hülyéskedésre, a szabad alkotásra mindenki vevő. Lénárt István örömmel tört köveket fogolyként a negyven fokos hőségben, ahogy Tóth Orsi meg örömmel kergetett tehenet a Bécsi úton. Udót rögtön az első találkozásakor megkérdeztem, miért vállalta el a szerepet. „Mert örültt vagy!” Erre én: „Ezt honnan veszed?” Ő: „Olvastam a forgatókönyvet!” Akkor könnyebbültem meg igazán, amikor az első forgatási napon kijött a luxus lakókocsijából és lefeküdt mellém a fűbe. Így már azon sem csodálkoztam, amikor az elromlott kellékautót is ő tolta be.

A Bódy iránti tisztelet és a nosztalgia is bizonyára benne volt a szerepe elvállalásában. Gyakran említette, hogy azokban a napokban járt utójára Magyarországon, amikor Bódy meghalt. Sokszor idézett fel forgatási emlékeket és párhuzamokat állított a *Psyché* és a *Zero* között. Ez nagyon jól esett.

• *A stáblistában többek között Bereményi Gézának is köszönetet mondasz. Vizualis ötletekkel támogatott?*

Nem. Géza azzal nyújtott óriási segítséget, hogy a forgatókönyv összes draftját elolvasta. A filmalapos forgatókönyv-fejlesztés inkább egy vizsgázatásnak tűnt, nekem viszont nagyon hiányzott egy fantáziadús, külső szemlélő. Géza dobálta az ötleteket és irtotta a kliséket. Antisztatikus filmnek nevezte a *Zerót* és számon kérte a filmtől az alapos, következetes struktúrarombolást.

• *Már az Egyetleneimet is Dobóczi Balázs fényképezte, a Zeróban különösen a nagytotáljaiban gyönyörködtem. Szimbiózisban vagytok?*

Veszekedő szimbiózisban. Balázs ösztönös, gyakorlati ember, én meg szeretek mindent alaposan körüljárni. Míg a stáb az irányítással esetleg órákig készíti elő egy jelenetet, ő már rég ott áll a helyén és fel is vette a szemével. Mivel tudja, hogy a kifutások, ráindulások, fénybeverések, kamerahibák a kedvenceim, könnyörgött, hogy legalább a nagytotált ne hagyjak ki. A filmkészítés egyszerű dolog: mindig az operatőrnek és a vágónak van igaza.

• *A hírek szerint te magad leszel a film forgalmazója. Hány kópiátok van, ez által hány moziban vetítitek majd?*

Ahogy a kérdéseidre is Ugandából válaszolok, a forgalmazást is innen szervezem amolyan digitális nomádként. Logikusnak gondoltam, hogy ha producere is vagyok a filmemnek, én is forgalmazzam. Ehhez persze az is hozzásegített, hogy az összes felkeresett forgalmazó cég megijedt a filmtől. Ahhoz képest, hogy a *Zero* a betiltás határára billeg, magas kópiaszámmal látjuk majd el a mozikat.

Az viszont rendkívül szomorú tény, hogy a *Zero* volt a Focus Fox utolsó 35 mm-es filmje, két valódi kópiával, így aki e két tekercs egyikén nézi, csak az mondhatja el magáról, hogy valóban látta is a filmet. •

Zero
(Kovács
Krisztián)

